

Paul Le Blanc: Leninismen är inte förverkligad

[Den brittiska trotskistiska organisationen SWP har de senaste månaderna skakats av en svår kris, som har lett till en hård diskussion bland medlemmarna, bl a om hur en revolutionär organisation ska hantera motsättningar och meningsskiljaktigheter bland sina medlemmar och ledare. En av organisationens ledare Alex Callinicos publicerade en artikel med titeln "Är leninismen förverkligad?"¹ Paul Le Blanc (författare bl a till [Lenin och det revolutionära partiet](#)) kommenterar här både Callinicos' artikel och den efterföljande diskussionen. Engelska originalet finns på [socialistworker.org](#). Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Det har skett en tragisk utveckling inom den brittiska vänstern – i form av den destruktiva krisen i Socialist Workers Party. Folk har sårats och förödmjukats, de organisatoriska åtgärder som har vidtagits (och inte vidtagits) har givit upphov till våldsamma kontroverser, det har skett uteslutningar och utträden, efter en mycket jämn omröstning vid en partikongress har det utfärdats ett icke framgångsrikt förbud mot fortsatta diskussioner i frågan, och en av de viktigaste organisationerna inom den yttersta vänstern i världen har lidit allvarlig skada.

Ett offentligt ingripande i diskussionen av SWP:s mest framstående teoretiker, Alex Callinicos, har – delvis till försvar för de beslut som tillämpats av hans organisations ledning – ställt en avgörande fråga i titeln på sin artikel: "Är leninismen förverkligad?" I ett svar till honom har en amerikansk socialistisk bloggare, Louis Proyect, försäkrat: "Leninismen är slut."² Frågan och svaret torde vara av stor betydelse för revolutionärer världen över.

Det brittiska SWP

Skandalen i SWP och den efterföljande organisatoriska utveckling och de åtgärder som tillsammans orsakade krisen har diskuterats omfattande och djupgående av andra. En del av diskussionen på Internet genomsyras av nyfikna spekulationer, ryktesspridning och sekteristisk skadeglädje som är fjärran från en seriös, verkligt progressiv och revolutionär politik. En del av diskussionen, som förts av medlemmar i SWP, har varit lärorik och tänkvärd. Var och en med tillgång till Internet kan med lätthet läsa hela diskussionen, om de har tid och lust. Eftersom både Callinicos och Proyect åberopar en artikel av Owen Jones, en vänsterkrönikor på tidningen *The Independent*, ska jag låta honom sammanfatta vad som har skett:

Den största organisationen inom den yttersta vänstern i Storbritannien, Socialist Workers Party, håller för tillfället på att implodera under efterverkningarna till en chockerande intern skandal. Efter att en ledande medlem hade anklagats för att ha våldtagit en medlem inrättade partiet en "domstol" bestående av äldre partimedlemmar, som friade honom. Det har slungats kring politiska förolämpningar om "krypande feminism". Framstående medlemmar som författarna China Miéville och Richard Seymour har angripit sitt partis ledning offentligt. Aktivister sägs vara i öppet uppror mot sin enväldiga ledning, eller hoppar helt enkelt av *en masse*. Detta kanske kan låta som bypolitik, dunkla händelser i utkanten av Storbritanniens marginella yttersta vänster. Men SWP har sedan länge varit starkare än sin storlek. Det utgjorde exempelvis grunden i organisationen bakom Stop The War Coalition [Koalitionen för att stoppa kriget], som – för nästan exakt tio år sedan – mobiliserade upp till två miljoner människor på gatorna mot det nära förestående blodbadet i Irak. Även när de stötte bort andra aktivister med sin sekterism och aggressiva rekrytering, så hjälpte de till att driva viktiga rörelser som Unite Against Fascism

1 Alex Callinicos, *Is Leninism Finished?*, *Socialist Review*, januari 2013.

2 Louis Proyect, "*Leninism is Finished: A reply to Alex Callinicos*", på *The Unrepentant Marxist*, 28 januari 2013. [Ordet "finished" kan ha flera betydelser som författarna leker med här – fullbordad, färdig, förverkligad, men också slut, död, förstörd – öa.]

[Enhet mot fascismen], som nyligen organiserade en jättelik demonstration i Walthamstow som förnedrade det rasistiska English Defense League [Engelska försvarsförbundet]. Under årens lopp har tusentals personer som längtat efter ett alternativ till den katastrofala nyliberalismen anslutit sig till SWP:s led – många har tyvärr bränts ut och blivit demoraliserade.³

I det första stycket sägs det att SWP ”imploderar”, vilket när detta skrivs faktiskt inte är helt klart, men att säga att det för närvarande *ödeläggs av en kris* är uppenbart. Inte heller behöver man ta ställning vad gäller anklagelsen för ”sektarism och aggressiv rekrytering” (eller påståendet att många SWP-are ”bränts ut och blivit demoraliserade”). Med tanke på denna kritik är det ännu mer imponerande att han medger att ”SWP... sedan länge [har] varit starkare än sin storlek”, och har kunnat organisera imponerande kamp och mobilisera tusentals och till och med miljoner. Det kan man inte säga om de flesta vänstergrupper i Storbritannien eller USA, och Callinicos betonar en självklarhet:

Det våra kritiker ogillar mest med oss – det sätt på vilket vi organiserar oss – är avgörande för vår förmåga att, som Jones säger, vara starkare än vår storlek. Vår version av den demokratiska centralismen består av två saker. För det första att besluten måste debatteras fullt ut, men när de väl har tagits, med majoritetsröst, så är de bindande för alla medlemmar. Det är nödvändigt om vi ska kunna pröva våra teorier i handling.

För det andra: för att säkerställa att besluten tillämpas och att SWP ingriper i kampen på ett effektivt sätt, genomför en stark politisk ledning som är direkt ansvarig inför årskonferensen kampanjer inom organisationen för att ge vårt arbete en klar inriktning. Det är denna typ av demokratisk centralism som har gjort det möjligt för oss att koncentrera våra krafter på viktiga mål, och därmed på ett så effektivt sätt bygga de olika enhetsfronter som vi har stött.

I själva verket är Callinicos’ definition av den demokratiska centralismen alltför vid – en punkt jag ska återkomma till. Men det verkar verkligen finnas ett samband mellan det sätt på vilket SWP organiserar sig (som medvetet bygger på den leninistiska traditionen) och dess politiska effektivitet.

Leninismen är slut?

Louis Proyect har sedan länge brottats med frågan om den revolutionära organisationen, till stor del på grund av hans egna trauman (som andra, inklusive jag, delar) i det amerikanska SWP för ett kvarts sekel sedan. Det amerikanska SWP:s traditioner och dess kris på 1980-talet (och senare sammanbrott) är inte exakt samma som det brittiska SWP:s traditioner och kris – men det finns förvisso paralleller.⁴ Proyect riktar in sig på dessa, för att dra vad han hoppas kunna bli användbara generaliseringar för vänstern i sin helhet. Ändå verkar det finnas en allvarlig motsättning i den argumentation han för fram.

I början av sin artikel berättar Proyect för oss att han var speciellt påverkad av den tidigare SWP-aren Peter Camejo:

Efter att han hade räknat ut att det parti som han hade tillhört i fyrtio år befann sig på en sektaristisk väg mot självmord tog han ledigt för att resa till Venezuela och läsa Lenin med friska ögon. En av de första saker han sa till mig i telefon var: ”Louis, vi måste göra oss av med den här demokratiska centralismen.” Det var vad han hade fått ut av att läsa Lenin. Jag var övertygad om att han hade rätt, och tillbringade större delen av de trettio åren efter vårt telefonsamtal med att sprida detta budskap till vänstern.

3 Owen Jones, *“British politics urgently needs a new force--a movement on the Left to counter capitalism's crisis,”* *The Independent*, januari 2013.

4 För en massivt dokumenterad redogörelse för det amerikanska SWP:s erfarenheter på 1980-talet, se Sarah Lovell, red, *The Struggle Inside the Socialist Workers Party, 1979-1983*, och Paul Le Blanc, red, *Revolutionary Principles and Working-Class Democracy*, speciellt min inledning till den sistnämnda, *“Leninism in the United States and the Decline of the Socialist Workers Party.”*

Motsättningen ligger i att Proyect i större delen av sin artikel hävdar att Lenins eget organisatoriska tänkande (inklusive i frågan om demokratisk centralism) överensstämmer med Proyects eget tänkande, inte med Callinicos' och andras tänkande, som han anklagar går i Grigorij Zinovjevs och Leo Trotskijs fotspår. Callinicos' uppfattningar, hävdar han, grundar sig inte på Lenin utan på "1920-talets zinovjevitiska Komintern, som Trotskij antog som modell." Men det betyder att en bättre titel på hans artikel borde vara: "Kominternismen är död, länge leve den verkliga leninismen!"⁵

Men det kan hända att Proyects ståndpunkt liknar Charlie Posts, som menar att det inte fanns något i Lenins tänkande som skilde honom från Karl Kautsky (före 1914), och att "leninismen" är ett påhitt av Zinovjev och andra Kominternledare på 1920-talet.⁶

Men ett av många problem med detta är det faktum att Zinovjevs och Trotskijs Kommunistiska internationall på 1920-talet också var Lenins Komintern. (Det finns också en verklighet som har belysts av John Riddells och andras enorma, mycket rikhaltiga bidrag, nämligen att det fanns mycket mer värde i den tidiga Kommunistiska internationall än man skulle föräntas att tro av ytliga angrepp för "zinovjevism".)

Det finns ingen tvekan om att Lenin före 1914 var djupt påverkad av andra kamrater inom den Socialistiska internationall, i synnerhet George Plechanov och Karl Kautsky. Men man kan inte begränsa hans tänkande till det. Inte heller upphörde hans tänkande 1914. I själva verket lades 1921 års Komintern-teser "Riktlinjer för de kommunistiska partiernas uppbyggande och organisationsarbete" fram på Lenins yrkande. Lenin hjälpte inte bara till att utarbeta teserna (som lade en avsevärd tonvikt på den demokratiska centralismen), han försvarade dem också efter att de hade antagits.⁷

För att framställa Lenin som mycket mer i linje med de politiska punkter han vill betona väljer Proyect att utelämna detta och mycket mer från sin redogörelse av bolsjevikernas historia. Men en ganska selektiv läsning av Lars Lihs bidrag kan bara ge en ofullständig förståelse av Lenin, bolsjevismen och den ryska revolutionen. Det är inte samma sak som att förneka en viktig punkt som Proyect betonar:

Lenin försökte bara skapa ett parti grundat på den tyska socialdemokratin i Ryssland. Det fanns aldrig någon avsikt att bygga en ny sorts parti, inte ens under de våldsamma striderna med mensjevikerna, som (vilket Lih på ett övertygande sätt visar) bara var en fraktion i samma större parti som Lenin tillhörde.

Men när Proyect utvecklar detta så har han en benägenhet att slarva med historiska fakta för att "bevisa" att Lenin själv inte var "leninist" (när, som vi ska se, Lenin i själva verket på ett ungefär var det vi skulle kalla en "leninist"). En sådan urvattning leder till att vi förlorar teorier och historiska erfarenheter som vi faktiskt inte har råd att förlora. Det är olyckligt att en selektiv användning av John Reeds klassiska *Tio dagar som skakade världen* utnyttjas för att i praktiken sopa undan det som förs fram i Trotskijs klassiker *Ryska revolutionens historia*. Begrunda den sammansatta och dynamiska uppfattning som Trotskij lägger fram i sitt förord:

5 Påföljande dag publicerade faktiskt Proyect ett inlägg från några meningsmotståndare i SWP som närmar sig sådana formuleringar, i ett svar till Callinicos med rubriken "Är zinovjevismen slut?", *The Unrepentant Marxist*, 29 januari 2013, och som slutar: "Det är hög tid att leninismen ställs inför rätta."

6 Charles Post, "*Lenin Reconsidered*", (recension av Lars Lihs *Lenin*), *International Viewpoint*, 3 november 2011. Jag tycker att detta motsägs av en seriös analys av Lenins tänkande – exempelvis i V I Lenin, *Revolution, Democracy, Socialism, Selected Writings*, red Paul Le Blanc (London: Pluto Press, 2008). För ett svar till Post, se "*The Enduring Value of Lenin's Political Thought*", *Europe Solidaire Sans Frontières*, 8 februari 2012.

7 Jag berör detta i fotnot 12 i min uppsats "The Great Lenin Debate – History and Politics", *Links*, 1 september 2012, som kritiserade en tolkning av Paul Kellogg, och ledde till en klargörande diskussion mellan mig och Kellogg (links.org.au) som innehåller mycket dokumentation.

Massorna slår inte in på revolutionens väg med en utarbetad plan för samhällets återuppbyggnad, utan med en stark känsla av att inte längre kunna uthärda den gamla regimen. Endast en klass ledande skikt har ett politiskt program, och även detta kräver fortfarande händelsernas prövning och massornas godkännande... Bara på grundval av en studie av de politiska processerna bland massorna kan vi förstå partiernas och ledarnas roll – vilken vi minst av allt är benägna att bortse ifrån. De utgör inte ett självständigt, men dock ett mycket viktigt element i processen. Utan en organisation som ger vägledning skulle massornas energi upplösas likt ånga som inte inneslutits i en cylinder. Men icke desto mindre är det varken kolven eller cylindern, utan ångan, som åstadkommer rörelsen.⁸

Om vi som revolutionära aktivister ska hitta fram genom vår tids inte mindre dynamiska och komplicerade situation, så måste vi brottas med innebörden i detta dialektiska stycke. Proyect kallar det faktum att Lenin och andra bolsjeviker kunde diskutera med varandra offentligt, och öppet rösta på olika sätt, för ”kärnan” i Lenins metod. Men det leder oss bort från den verkliga leninistiska ”kärna” som Trotskij pekar på. Det är speciellt olyckligt eftersom det kan dölja de positiva bidrag som Proyect faktiskt gör i sin artikel.

Den revolutionära förtruppen och masskampen

Proyect hävdar att revolutionära socialistiska organisationer måste sluta att ge efter för en ödesdiger sekteristisk frestelse, den felaktiga uppfattningen att de är den ”revolutionära förtruppen”, eller kanske kärnan till ett framtida revolutionärt förtruppparti. Även i sina mindre sjukliga varianter, varnar han, kan revolutionära socialistiska grupper på detta sätt skapa sig ett förtruppens ”glastak”. Problemet är att ”gruppen ser sig själv som kärnan till det framtida revolutionära partiet oavsett vilka läpparnas bekännelse de under den förrevolutionära perioden ger till att gå samman med andra grupper, etc.” Vid en viss punkt kommer det upplevda behovet att bevara och befrämja gruppens speciella roll som ”kärna” att ge näring till en ödesdiger sekteristisk dynamik inom gruppen och mellan gruppen och andra krafter.

I sin kritik av det relativt friska brittiska SWP före krisen och det relativt friska amerikanska SWP före 1980, betonar Proyect att ”det hade varit praktiskt taget omöjligt för SWP-medlemmar i Storbritannien att inta samma ståndpunkt om Kuba som det amerikanska SWP och vice versa.” Han tillägger träffande nog att detta är ”en omtvistad fråga, eftersom de flesta medlemmarna efter att ha anslutit sig till grupperna indoktrinerades genom skolning och kurser och har en benägenhet att anpassa sig och ofta faller för gruppsycket och tilltro till att deras partiledare måste veta vad som är rätt.” I den mån han har rätt (vilket jag vet när det gäller det amerikanska SWP och misstänker att han har i fråga om det brittiska SWP), så har vi här ett problem som försvararna av all sorts ”leninism” (och politiskt organisatorisk sammanhållning i allmänhet) måste brottas med.

Ingen allvarligt menande socialistisk grupp har råd att undvika att skola sina medlemmar i teori och historia (”indoktrinering”) i form av skolning och kurser. Inte heller kan några grupper av människor avskaffa ”gruppsycket”. Men vad kan man gynna för friska motverkande krafter som hjälper till att övervinna de negativa tendenser som Proyect helt riktigt pekar på?

Proyect berättar en historia från slutet av 1960-talet om en diskussion han hade med en gammal veteran inom den trotskistiska rörelsen medan båda var medlemmar i SWP. Efter att en maoistisk vän hade ifrågasatt honom frågade den unga medlemmen vad SWP hade för program. Gamlingen ”gjorde en gest med handen mot vår bokhandel och svarade, ’Allt finns där.’” Det är intressant att begrunda Proyects tolkning av detta – att det ”innebar att ha uppfattningar om allt från Andra världskriget till Kronstadt. Att bli en ’kader’ betydde att lära sig de uppfattningar som uttrycktes i mer än etthundra broschyrer och böcker och försvara dem offentligt.” Det var faktiskt den syn som

8 Leo Trotskij, *Ryska revolutionens historia*, band 1, s 2, på marxistarkiv.se.

många (inte alla) kamrater hade på den tiden – men det finns ett annat, helt annorlunda sätt att tolka den gamle kamratens kommentar.

Det är inte så att SWP:s bokhandlar bara var fyllda med broschyrer och böcker som sammanfattade åsikter om allt från Andra världskriget till Kronstadttupproret 1921. Istället innehöll de ett rikhaltigt material – berättelser om arbetarkamp, antirasistisk kamp, kampen för kvinnans frigörelse, den revolutionära rörelsens historia, skrifter av Marx och Engels, Rosa Luxemburg, Lenin och Trotskij, Isaac Deutscher, Ernest Mandel, Che Guevara, Malcolm X (i en del fall också Simone de Beauvoir, Kate Millet, Sheila Rowbotham), liksom en del av SWP:s mest kreativa tänkare – inte bara James P Cannon (väl värd att läsa trots den kritik som riktats mot honom) utan också personer som George Breitman och Joseph Hansen, som utvecklade insikter och nyskapande formuleringar som är oförenliga med all sorts sluten ”ortodoxi”.

Att säga ”allt finns där” skulle kunna ses som inte en hänvisning till en sluten Sanning, utan till en rik och mångsidig tradition, en metod som är mycket noggrann men också öppen, kritiskt sinnad och revolutionär, med en teori och en analys som grundar sig på den verkliga masskampen under ens egen tid. Det kanske inte var vad denna speciella gamla kamrat menade, men jag kände en del gamla kamrater som råkade tänka så.

Det förslag till politisk linje som framgår ur Proyects verk kan, tror jag, beskrivas i fyra grundläggande och sammanhängande punkter:

1. Det finns ett revolutionärt skikt, en förtrupp, som är en del av arbetarklassen (i bred mening) och arbetarrörelsen. Detta skikt består av personer som har bättre information, analyser, organisationskunskap, en känsla för hur man ska komma från det förtryckande ”här” till det mer eftersträvarvärda ”där”, och större medveten politisk glöd än majoriteten. Det har förmåga att komma i kontakt med och hjälpa till att radikalisera och mobilisera allt större delar av arbetarmajoriteten. Men denna förtrupp är mångfasetterad och inte samlad i en enda organisation, och vissa som ingår i den är inte nödvändigtvis med i någon revolutionär organisation.
2. Bara med hjälp av samordnade ansträngningar från olika delar av denna bredare förtrupp kommer det att bli möjligt att mobilisera tiotusentals, hundratusentals och miljontals människor för att på allvar utmana det kapitalistiska status quo, vilket borde vara revolutionärernas främsta mål idag.⁹
3. De massaktioner som samordnas av detta bredare förtruppsskikt måste givetvis ske parallellt med – och är oskiljaktigt från – ansträngningarna att sprida en revolutionär medvetenhet inom en allt större del av arbetarklassen i sin helhet. Olika grupper och individer kan och ska ha frihet att utveckla teoretiska perspektiv, dela sina idéer, vara oense med varandra, inlåta sig på debatter, etc, samtidigt som de fortsätter att samarbeta intimt för att bygga masskampen. Detta är vägen till revolutionen.
4. Om en eller annan del av detta bredare förtruppsskikt – under paroller om någon sorts hycklad ”leninism” – försöker dominera de mer omfattande ansträngningarna på bekostnad av andra delar så skulle resultatet bli splittring och nederlag. Jämte detta skall *Kommunistiska manifestet* vara den avgörande delen i denna enade förtrups programmatiska inriktning. Det finns inget behov av ”programmatiskt samförstånd” om historiska frågor som analysen av Kronstadttupproret 1921, eller Andra världskriget, eller karaktären på det före detta Sovjetunionen.

Denna taktik, som jag tror att Proyect förespråkar, verkar vettig. Den tänker sig att stora skikt av

⁹ Proyect menar att detta har samband med SYRIZA:s erfarenheter i Grekland. Vad SYRIZA innebär står i centrum för diskussionen inom den revolutionära vänstern – se Strathis Kouvalakis’ framställning *”On tasks facing SYRIZA”*, Links, 10 december 2012, och Nikos Tamvlikis, *Kan SYRIZA bli ett ”nytt PASOK”?*, på marxistarkiv.se.

aktivister som är en del av den bredare arbetarförtruppen kommer att mogna och härdas genom masskampen, och kommer att hjälpa till att förbereda den samhälleliga bas och de organisatoriska erfarenheter som är en förutsättning för att det ska utkristalliseras ett verkligt revolutionärt arbetarparti, eller den praktiska motsvarigheten till ett sådant parti.

På samma sätt verkar Owen Jones ha rätt när han argumenterar för ”ett omfattande nätverk som förenar progressiva motståndare till den [nyliberala] koalitionen. Alltså de inom Labour som vill ha ett verkligt alternativ till Torys åtstramningspolitik, gröna och oberoende vänstermänniskor, men också de som annars inte skulle kalla sig politiska men som är ilska och frustrerade. Under de två senaste årens resor land och rike runt då jag talat med studenter, arbetare, arbetslösa och sjuka människor, så har jag mött tusentals som vill göra något med sin ilska.”

En bred vänsterfront som var överens om vissa grundläggande programmatiska principer ”skulle kunna förena arbetare som drabbas av sjunkande löner samtidigt som deras skatteavdrag minskar, arbetslösa som demoniseras av cyniska media och det politiska etablissemanget, korsfarare mot de rikas skatteflykt, sjuka och handikappade som ser sitt grundläggande stöd försvinna, folk som bedriver kampanjer mot nedskärningarna av den offentliga servicen, unga människor som står inför en framtid av skulder, arbetslöshet och minskande levnadsstandard, och fackföreningar som försöker stå emot angreppen mot arbetarnas rättigheter.”

Alex Callinicos avfärdar detta på ett sätt som förefaller märkligt. ”Det låter väldigt trevligt men är helt missvisande”, säger han, ”eftersom Jones är en alltmer högt uppsatt medlem i Labourpartiet.” Sedan fortsätter han med att upprepa SWP:s traditionella kritik av det brittiska Labourpartiet, och ställer det mot den tradition som SWP försöker upprätthålla: ”Denna tradition påbörjades av Karl Marx och Friedrich Engels och nådde sin höjdpunkt vid den ryska Oktoberrevolutionen 1917, då bolsjevikpartiet ledde den första och fortfarande enda framgångsrika proletära revolutionen. Från mitten av 1920- till början av 1930-talet bekämpade därefter Leo Trotskij, som tillsammans med Vladimir Lenin ledde bolsjevikerna i oktober 1917, revolutionens förfall och framväxten av Stalins tyranni.”

Vilket allt är gott och väl – *och helt och hållet skulle kunna gå ihop med att svara positivt på den vänsterfront för proletära massaktioner som Jones föreslår*. För mig verkar det uppenbart att SWP skulle kunna ge kraftfulla bidrag till den process som Jones tänker sig.

Men om man istället för att anse att den revolutionära förtruppen och dess organisation(er) smids fram med hjälp av verkliga massstrider, ser Socialist Workers Party som en verklig, redan existerande revolutionär förtrupsorganisation som tar sig fram genom en djungel av konkurrenter med diverse skavanker, då kanske man har råd att vara avvisande. Är det vad Callinicos faktiskt tror? I så fall kan de jämförelser Proyect gör mellan de två SWP och hans varning om ”förtruppens glastak” vara riktig.

Den demokratiska centralismens begränsningar

Om något som liknar ett revolutionärt förtruppssparti med en bra politik och en massbas faktiskt kan skapas genom att olika strömningar förenas under klasskampen, då inställer sig frågan hur en sådan bildning kan hålla ihop och vara en verklig kraft för att befrämja arbetarklassen och den revolutionära saken. Och det för oss tillbaka till frågan om den demokratiska centralismen.

I sina olika uppfattningar av vad detta betydde för Lenin och vad det borde betyda för oss verkar det på mig som om Proyect avviker från den historiska exaktheten och politiska logiken, medan Callinicos låser fast sig i en problematisk formulering som kan ha samband med det brittiska SWP:s nuvarande kris.

Så här förklarar Proyect innebörden i Lenins syn på den demokratiska centralismen och relaterar det

till vår tid:

[Enligt John Reed i *Tio dagar som skakade världen*] diskuterade Lenin och Rjazanov [i en offentlig debatt om pressfrihet för kapitalistiska tidningar] vid ett massmöte och röstade sedan mot varandra. Det var så bolsjevikerna brukade fungera. Det enda disciplinen innebar var att [parlamentariska] deputerade skulle rösta enligt anvisningarna från partiets centralkommitté, etc. Om Alex Callinicos till exempel skulle väljas in i parlamentet och instruerades att rösta mot att finansiera kriget i Irak, och sedan röstade för finansiering, så skulle partiet ha rätt att utesluta honom.

Men denna mycket snäva tolkning är inte hur mensjevikerna (Lenins fraktionsmotståndare i det ryska socialdemokratiska arbetarpartiet) uppfattade den demokratiska centralismen – och det var de som först lanserade begreppet i den ryska revolutionära rörelsen. För dem innefattade begreppet mycket mer än att bara kontrollera parlamentsdelegaterna.

Enligt deras resolution från november 1905 ”[är b]eslut i de ledande kollektiven... bindande för medlemmarna i de organisationer för vilka kollektivet är organ. Aktioner som berör organisationen i sin helhet... måste beslutas om av alla organisationens medlemmar. Beslut i organisationer på lägre nivå genomförs inte om de går mot beslut i högre organisationer.” Bolsjevikerna accepterade helt och fullt begreppet. Under en diskussion 1906 förklarade Lenin: ”Principen om demokratisk centralism och autonomi för de lokala partiorganisationerna omfattar underförstått allmän och full frihet att kritisera, så länge detta inte förrycker enheten i en bestämd handling; det utesluter all kritik som förrycker eller försvårar *enheten* i en handling som partiet har beslutat om.”¹⁰

Här är det dags för oss att ånyo vända uppmärksamheten mot den formulering av Callinicos som vi ifrågasatte tidigare – att ”vår version av den demokratiska centralismen” innehåller två saker: 1) ”att besluten måste debatteras fullt ut, men när de väl har tagits, med majoritetsröst, så är de bindande för alla medlemmar”, och 2) ”en stark politisk ledning som är direkt ansvarig inför årskonferensen [genomför] kampanjer inom organisationen för att ge vårt arbete en klar inriktning.”

Denna definition i två delar skiljer sig från hur Lenin och hans kamrater definierade begreppet. I det de förde fram saknas Callinicos’ betoning av ”en stark politisk ledning som... [ger] vårt arbete en klar inriktning.” Men där saknas också det allmänna yrkandet att ”beslut” som sådana ”är bindande för alla medlemmar”.

I själva verket var Lenin helt och hållet mot en del av hans mensjevikiska kamraters försök att sätta upp ”gränserna... för hur besluten på partikongresserna kan kritiseras”. Som han betonade:

Under en sådan revolutionär epok som den vi genomlever, underkastas varje teoretiskt fel och taktisk avvikelse från partiets sida den skoningslösaste kritik av livet självt, som med oanad hastighet upplyser och uppfostrar arbetarklassen. I en sådan tid är det varje socialdemokrats plikt att sträva till att idékampen inom partiet i teorins och taktikens frågor i största möjliga mån föres öppet, brett och fritt, utan att dock på något sätt störa eller försvåra enheten i det revolutionära [socialdemokratiska] proletariatets revolutionära aktioner...

Enligt vår djupaste övertygelse måste de socialdemokratiska arbetarorganisationerna vara enhetliga, men inom dessa enhetliga organisationer måste en fri diskussion av partifrågorna, en fri, kamratlig kritik och värdering av företeelserna inom partilivet i bredaste omfattning få förekomma.¹¹

Lenin fortsatte med att hävda att ”Kritik inom gränserna för partiprogrammets principer måste vara

10 Citerat i Paul Le Blanc, *Lenin och det revolutionära partiet*, på marxistarkiv.se, s 101, 102. Citatet från mensjevikerna är taget från Ralph Carter Elwood, *Resolutions and Decisions of the Communist Party of the Soviet Union*, Toronto: University of Toronto, 1974, s 93-94. Citatet från Lenin, *Frihet att kritisera och enhet i handling*, på marxistarkiv.se, s 2.

11 Le Blanc, *Lenin och det revolutionära partiet*, s 102. Lenin, *Collected Works*, bd 10, s 310-311.

väldigt fri... inte bara på partimöten, utan också på offentliga möten.”¹²

Man skulle kunna förvänta sig en förändring av hur Lenin och hans kamrater diskuterade begreppet demokratisk centralism i den organisatoriska resolutionen om organisationen från 1921 – men den del av detta dokument som uttryckligen behandlar den demokratiska centralismen innehåller inget som motsäger det Lenin sa 1906.

I själva verket innehåller dokumentet varningar för att kommunistpartiernas ledarskap inte skulle gå för långt i centraliserande riktning. ”Centralisation betyder inom den kommunistiska organisationen ingen formell eller mekanisk centralisation, utan en *centralisation av den kommunistiska verksamheten*, d.v.s. bildandet av en stark, slagfärdig och samtidigt anpassningsskicklig *ledning*”, förklarade dokumentet. Det utvecklade vidare: ”En formell eller en mekanisk centralisation vore centralisation av makten i händerna på en partibyråkrati för att *behärska* de övriga medlemmarna eller det utanför stående revolutionära proletariatets massor.”¹³

Diskussionsfrihet, enhet i handling är en kortfattad definition av Lenins syn på den demokratiska centralismen. Att skapa en inkluderande, varierad men ändå sammanhållen demokratisk gemenskap är något värdefullt och nödvändigt som verkliga revolutionärer måste fortsätta att sträva efter. Det är inte självklart att världen kan förändras utan det.

Leninismen är inte förverkligad

När Alex Callinicos förklarar SWP:s vidhållande vid den leninistiska traditionen frågar han, i egenskap av seriös marxistisk teoretiker och lärare: ”Vad innebär det att fortsätta en tradition?” Han svarar helt korrekt: ”att verkligen genomföra en tradition kräver att den ständigt förnyas på ett kreativt sätt.” Detta passar med något som betonas av den organisatoriska resolution som Lenin hjälpte till att förbereda till Kommunistiska internationals kongress 1921:

Det ges ingen absolut riktig och oföränderlig organisationsform för de kommunistiska partierna. Förutsättningarna för proletariatets klasskamp äro underkastade förändringar i en ständig förvandlingsprocess och i anslutning till dessa förändringar bör också organisationen för proletariatets avantgarde oavbrutet söka ändamålsenliga former. Varje enskilt lands historiskt bestämda egenart fordrar likaledes särskilda anpassningsformer i de enskilda partiernas organisation.¹⁴

Både resolutionen från 1921 och Callinicos’ artikel understryker, var och en på sitt eget sätt, att det inte har uppstått någon kvalitativt ny organisationsform – varken reformistisk eller ”rörelsebaserad” eller anarkistisk eller syndikalistisk – som gör den sorts organisation som Lenin försökte bygga onödig. Vi kommer att behöva något som liknar den sortens organisation för att verkligen kunna utmana kapitalismen och ersätta den med socialismen.

En del av de formuleringar som Callinicos för fram verkar tyda på att en sådan organisation redan existerar i form av det brittiska SWP. Att ifrågasätta om den organisationen verkligen är Det revolutionära förtruppsspartiet (till skillnad från en del av en framtida organisation som återstår att bygga) avskaffar inte den underliggande poängen: det centrala med en revolutionär organisation.

Om det faktiskt behövs en sådan revolutionär organisation – inkluderande, varierad, demokratisk, sammanhållen – då verkar det uppenbart att leninismen långt ifrån är ”slut” i någon mening. Den behövs fortfarande, den är fortfarande tillämplig.

Mer än så, de organisatoriska former och normer som förknippas med leninismen måste tillämpas på ett kreativt och flexibelt sätt och ständigt anpassas till den föränderliga politiska, sociala, kultu-

¹² Le Blanc, *Lenin och det revolutionära partiet*, s 102. Lenin, *Collected Works*, bd 10, s 442-443.

¹³ ”Riktlinjer för de kommunistiska partiernas uppbyggande och organisationsarbete”, i *Kominterns tredje kongress*, på marxistarkiv.se, s 55-56.

¹⁴ *Ibid*, s 54.

rella verklighet som revolutionärer står inför. Dessa former och normer får aldrig bli ett slutgiltigt, färdigt, slutet system – de är med nödvändighet öppna, flytande, ofullbordade. När vi försöker uppnå det bolsjevikerna uppnådde, men göra det bättre, så måste vi syssla med Lenins och hans kamraters *praxis* (tänkande och praktiska erfarenheter), och använda den när vi ställs inför vår egen verklighet. Det återstår mycket arbete – kampen fortsätter.